

ŠALCERNIS

Dzūkijos nacionalinio parko ir Čepkelių valstybinio gamtinio rezervato direkcija

Nr. 78 2011 m. Liepa

Visas istorijas reikia užrašyti

Į Marcinkonių muziejų vežamas Gražinos ir Kazio Sajų dovanotas maniežas iš Rudnelės kaimo.

Luotas iš Mergežerio kaimo taip pat nukeliavo į muziejų. Brolių ČERNIAUSKŲ nuotraukos

Senoliai sako, kad didelis Marcinkonių kaimas prasidėjo nuo vieno Marciaus kiemo. O Žiūrus lyg ir atradusios laukinės žąsys („Žiū, kaip skrenda, žiū...“) Seniai tai buvo. O šią vasarą reikia prisiminti, kad jau praėjo 40 metų, kai Marcinkonių ir Žiūrų moterys bei vyrai pradėjo dainuoti scenoje. Į pirmąsias repeticijas Marcinkonyse dainininkes tada kvietė bibliotekos vedėja Roma Petrušytė. Bet netrukus ansambliui pradėjo vadovauti mokytoja Joana Serenčikienė. Žiūruose visus subūrė mokytojas Pranas Kalanta, o ilgus metus ansambliui vadovauja Marcelė Paulauskienė. Prieš 45 metus poetas Vladas Braziūnas stebėjosi: tokia jauna Marcelė, o žino seniausias, archajines dzūkų dainas! Klausėsi tų dainų, dar ne scenoje dainuojamų, ir daugiau šviesuolių iš Vilniaus: Arvydas Šliogeris, Viktorija Daujotytė, Jonas Trinkūnas. Ir klausėsi, ir skatino dainuoti.

Merkinės jaunimo etnokultūros klubas „Kukumbalis“, kurį subūrė Rita ir Vytautas Černiauskai, visada labai jaunas, bet šiemet irgi švenčia sukaktį: dešimt metų.

O kas atspės, kiek metų šitam luotui, išvilktam iš Mergežerio? „Lietuvos ryto“ žurnalistas Vidmantas Balkūnas apie šį radinį papasakojo Dzūkijos nacionalinio parko darbuotojui Emiliui Tamošiūnui. Tai įdomi žinia, iki šiol mes žinojome tik vieną ežerinį luotą, kuriuo žvejai kadaise plaukiojo Lyno ežere. Lietuvos archeologų draugija paprašė, kad Mergežerio luotą ištyrinėtų Geologijos ir geografijos instituto Radioizotopinių tyrimų laboratorijos specialistai. Dr. Jonas Mažeika ir dr. Rimantas Petrošius nustatė, kad šis luotas skobtas iš medžio, kuris augo 1310 metais. Dabar luotas yra mūsų Parko muziejuje, Marcinkonyse. Čia atkeliavo ir maniežas, kurį padovanojo Rudnios kaimelio gyventojai Kazys Saja ir Gražina Sajienė. Kiek metų šitam maniežui, kokią kuliamają jis suko? Tai irgi svarbu, ir taip pat bus užrašyta.

Senojo kaimo tradicijos

Kryželis mirties vietoje

„Seniau, būdavo, kur aini, ty dainuojai. Ir aš buvau dainų išgalvojus. Čia vokiečiai užmušė tokį berniuką, jisai sirata, aš matiau per langų, kaip jį vedė šaudyt, aš išbėgau an kelio, žiūriu, kur ves, nuvedė prie prūdu, nu ir girdziu – šovė. Man taip pagailo... Nu aš nubėgau pažiūrėt – viskas sulyginta, sutapyta. Ir dabar jo kapą gerbiu, ir žinau, kad jisai buvo sirata. Ir kapą gerbiu, ir dainą sudėjau:

Prie upelio stovi
Senas liūdnas kryžius.
Guli ten našlaitis,
Tuo keliu negrižęs.
Vargšas siratėlė...
Nieks tavi nelanko –
Nei broliai, nei sesės.
Tiktai vienas kryžius,
Tiktai jis pats vienas,
Saugo tavo kapą.
Tik viena gegulė,
Raiba gegutėlė.
Ji tenai nutūpus
Graudžiai užkukuoja.
Tarsi motinėle
Sūnelio raudoja.

Ir per Visus Šventus nueinu, papuošiu tą kapelį.
Jis tikrai sirata buvo. Aš kol gyva – neapleisiu jo.
Ir gegulė, kur buvus nebuvus, visada tenai kukuoja.
Gegulė geras paukštis, bet jis jausmų kokį tai turi,
prieš nelaimį ar prieš gera – nujaučia ir kukuoja.
Jei kukuoja žaliame medyje – gerai, bet jei nutūpus
an padžiūvusio kukuoja – blogai, jau praneša blogų
žinių.“

Prieš šešiolika metų šitaip Marcinkonyse kalbėjo ir giedojo Ieva Bernatavičiūtė – Puočiausienė (gim. Marcinkonyse 1911 m.). Rodos, nedaug laiko praėjo, o šis graudus prisiminimas jau atrodo lyg neparąšyto tautos epo fragmentas. Jeigu nebūtų čia paminėti vokiečiai, galėtume pagalvoti apie tuos laikus, kai Dainavos krašte dar buvo švenčiami Dziedai, o elgetas ir siratas gerbė lyg tikrus žynių palikuonis. Siratėlė ir gegutėlė labiausiai ir primena tuos prabėgusius šimtmečius. Ir tas padžiūvęs medis – taip pat, nes dar yra išlikę burtai, kaip savo ligą galima atiduoti sausam medžiui, jam dėl to blogiau nabebus.

Šitaip toli veda nuoširdi Ievos Puočiausienės poringė, ir tas jos paminėtas senas kryžius prie

upelio. Ir kažin ar kas nors dabar galėtų tą kryžių parodyti. Turbūt jau prapuolė ir tie girininko Antano Dzevočkos saugoti kryželiai, kadaise iškirsti pušyje, Čepkelių saloje. Apie tai mums pasakojo Antanas Averka 1997 m. sausio 21 dieną: „Žaliame miške prie Motylių Katros, kur sukilėlių kareivis žuvis, an salos buvo pastatytas kryželis, žmonės ten jį rado numirusį, Žaliamiškis ten, nuo Motylių Katros aina takas į Žaliamiškį, tuoj taku aisi, priaisi tų šilų, paskui už šilo yra du azerai, ten buvo mūs Lietuvos partizanų bunkeris, Gražuolio. Nu ir ten buvo trys pušalės toj saloj, Žaliamišky, tai Dzevočka sakė – jų nejudyk, ty koki kareiviai žuvo, toj saloj, jau liepė palikt tas pušis, aš ir nepjoviau, ir an tų pušelių buvo kryžiai, storos pušalės, paskui ten buvo draustinis, dar profesoriaus Ivanausko numatytas kurtiniams apsaugot...Tie kryžiai buvo padaryti kokio žmogaus – kai rado tą sukilėlį numirusį, tai taip ir atžymėjo tų vietų, an storų pušų iškapojo kirviu kryželius, o Dzevočka tik saugojo, nu jis suprato, jis buvo geras lietuvis.“

Prie kelių ir plentų pastatyti standartiniai kryželiai primena, kad žmogus žuvo kelyje. Bet kryžius prie kaimo kelelio byloja kokią nors išskirtinę istoriją,

Irena Liuliene prie kryžiaus Marcinkonyse
vokiečių nušautam berniukui.

Kryžius Rudnelės kaime Vitui Akstinui.

gali net apibūdinti ir laiką, kuriame tas žmogus gyveno. Rudnelėje neaukštas kryželis prie keliuko primena, kad čia infarktas parklupdė Vitą Akstiną. Atėjo jis pavesti arklio į kitą vietą, čia ir mirė. Tai buvo 1989 – ujų vasarą. Kryžių išdrožė tautodailininkas Vaclovas Kisielevičius. Agota Akstinienė, pasakodama šio kryželio atsiradimo istoriją, prisimindavo, kad a.a. Vitas Akstinas pastatė kryžių miške, kryžkelėje, kur susikerta Darželių – Dubininko ir Marcinkonių – Rudnios keliukai.

(Tėsinys kitame numeryje)

Henrikas GUDAVIČIUS
Brolių ČERNIAUSKŲ nuotraukos

Totoriai degė kalkęs

Pasakoja **Vincas GELEŽAUSKAS**
iš Vilkiautinio

Kol nebuvo cemento, tai kalkės buvo, darė patys ūkininkai bemoksliai. Iškasdavo duobį, ton duobėn pririnkdavo kalkinių akmenų, nu baltas akmuo – kalkinis, pasdaro miltai – išdega, o jei kur ne kalkinis akmuo, tai jis ir liks, ir po apačiu tų akmenų padaro pakurų ir kūrina, liepsna eina per tuos akmenis ir jie dega, pasdaro miltai, ir tuos miltus suverčia į lovį, galan lovio uždeda kokią seną tarką, kad išbėgt gerai vanduo, ir vėl iškasa duobį, ir leidžia duobėn, nu lovy tie miltai, pila vandenį ir jis išbėga duobėn. Kap aš stačiau namų, tai parsivežiau iš Matuizų tų kalkių, tai žinokit, an kibiro kalkių reikia aštuonių kibirų vandens. Jei trečdalį to lovio pripili kalkių ir jau palieki nakciai, užpili vandenio, tai – pilnas, taip jos išsipučia. Nu ir leidi tų vandenį į duobį, daug kartų leidi, ir kuo pili daugiau vandenio, tuo bus geresnės, ir – užkasa. Ir kuo jos ilgiau žemėn bus, tuo jos bus stipresnės ir gresnės, ten tokia tešla būna, matai jom reikia drėgmės, dar pataiko kur prie balos, kur šlapiau. Tai vienąkart buvau Liškiavon an atlaido, ir atvažiavį koki tai turistai, klausia, ar galima ten inveit, žemyn, tai nuslaidom, žiūrime, juk ciej pastatai statyti jau prieš tris šimtus metų, tai tadu ne tik cemento, bet ir geležies nebuvo, tai kaip tas plytas, plytos iš Cegelnios, tai iš tų plytų visi bažnyčios rūmai padaryti, ten ir pamatai iš plytų,

raudonos ir su kalkėm mūryta, tai vienas atsilenkė peilį, pagraužė šitų siūlį ir žiūrėk, sako, nė peilis neima, gal jie statybininkai kokie buvo, vienas sako, kad išlaikydavo tas kalkes žemėn iki dvylikos metų, tai jos tadu buvo labai stiprios, ir dar dėjo kiaušinio baltymo surišimui. Dabar, sako, parduotuvėj tų kalkių yra, parsivežei padarei skiedinį ir mūryk... Degė tik biednas, o kuris turtingesnis, nuvažiavo už Merkinės tilto, dar ir dabar tos trobukės stovi, ir parsivežė iš ten, ten totoriai du, po kaimus važinėjo, rinko tuos akmenis, jie ty degė, važiavo žmonės ir pirko... Liškiavon, ten ir pilį statė, ir bažnyčių, tai ten tikriausiai tas kalkes degė... Specialistai moka akmuo su akmeniu suriš, rudenį gi drėgmė ir kartais užpuola smarkus šaltis, ogi žiūrėkit tvora akmeninė laikos, negriūva.

Užrašė **Henrikas GUDAVIČIUS**

Romas Norkūnas dega kalkes Musteikoje, 2011 m. Brolių ČERNIAUSKŲ nuotrauka

Dainavos krašto klodai

2011 m. balandžio 14 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės rūmuose vyko nacionalinių parkų įkūrimo 20 – mečiui skirta konferencija „Lietuvos nacionaliniai parkai – krašto lobynas“ ir penkių nacionalinių parkų nuotraukų paroda, koncertavo parkų atsivežti ansambliai, skambėjo padėkos. Tačiau svarbiausia, kad susirinko žmonės – ir tie, kurie kūrė nacionalinius parkus, ir tie, kurie juose dirbo daug metų ir tebedirba. Jūsų dėmesiui tai, ką teko pasakyti, ir tai, kas liko neišsakyta.

Gerbiamosios ir gerbiamieji šio renginio svečiai, mieli bendražygiai ir bendraminčiai, prisipažinsiu Jums, kad tiek gražių žodžių apie nacionalinius parkus negirdėjau per 15 savo darbo metų. Vertinčiau šį susibuvimą kaip dar vieną mėginimą atkreipti valdžios ir visuomenės dėmesį, kad mes esame, kad mes dar gyvi po visokių permainių, eksperimentų ir taupymų. Jeigu po dvidešimt nepriklausomybės metų dar reikia aiškinti, kad nacionaliniai parkai ir kitos saugomos teritorijos yra krašto lobynai, o ne progreso stabdžiai ir visų bėdų kaltininkai viename ar kitame regione, vadinasi dar esame kelio pradžioje ir veikti yra ką.

Taip jau lėmė renginio scenarijus, kad jį pradėjo Marcinkonių etnografinis ansamblis, kuris jau 40 metų puoselėja Dzūkijos kultūrinės tradicijas, o ką tik koncertavęs „Kukumbalis“ iš Merkinės šiemet švęs įregistravimo dešimtmetį. „Kukumbalio“ jaunimo veikla tarsi iliustruoja Parko veiklos siekius, kad ir ateityje Dainavos kraštas būtų patrauklus čia gyvenantiems ir atvykstantiems, kad išliktų tie gamtos

lobiai, kuriais taip didžiuojamės, kad būtų išlaikytos ir tęsiamos „viecinių“ žmonių kultūrinės tradicijos, amatai ir verslai. Žodžiu, kad būtų išsaugota šio krašto dvasia, kad išliktų tas jausmas, kurį trumpai ir lakoniškai dar 2002 m. apibūdino dzūkų poetas Stasys Stacevičius – „Dainava – tai būseną, kai norisi, nebūtinai garsiai ir nebūtinai išgėrus, dainuoti“.

Šitokią būseną lemia turtingų Dainavos krašto klotų pynė, kai į vieną visumą susijungia unikalūs ledynmečio suformuoti kraštovaizdžiai, savita augmenija ir gyvūnija, turtinga istorija ir savitas dzūkų gyvenimo būdas bei tradicijos. Gerai pagalvojus, Lietuvoje tikrai nedaug tokių vietų, kur gamtiniai, istoriniai, ekonominiai ir socialiniai faktoriai būtų taip glaudžiai susiję ir kur tuo pat metu būtų geriausiai išlikusios gamtinės ir kultūrinės vertybės. Vaikštai Musteikos ar Zervynų gatvėmis ir nepagalvoji, kad tai vienas iš nedaugelio Vakarų ir Centrinėje Europoje išlikusių gyvų tradicinių kultūrinių kraštovaizdžių. Jie dar gyvi, kol gyvuoja žmonės, išsaugoję papročius ir tradicijas, ūkininkaujantys taip pat, kaip jų tėvai ir seneliai. Dzūkijos gamtoje kaip veidrodyje atsispindi šio krašto įsisavinimo istorija, o čia gyvenančių žmonių būdas – tai lygiai toks pats kultūrinis fenomenas, kaip ir medinė architektūra ar skambios dainos. Pasitrauks žmonės ar pasikeis ūkininkavimas, ir jau nebeatpažinsime klasikų veikaluose aprašytų peizažų.

Pirmasis Parko dešimtmetis buvo atradimų ir kūrybos dešimtmetis ir daugelis veiklos krypčių bei tradicijų atsirado būtent tada – pradėtas leisti iki šiol gyvuojantis laikraštis „Šalcinis“, atidarytas etnografijos muziejus Marcinkonyse, sukurtas lankytojų centras Merkinėje su

Marcinkonių etnografinis ansamblis jau 40 metų puoselėja Dzūkijos kultūrinės tradicijas.

pirmąją Varėnos rajone parodų sale, pastatytas Margionių klotimo teatras, pradėjo darbą Marcinkonių etnokultūros ir gamtosauginio švietimo centras su pirmuoju padoriu viešbutėliu Varėnos rajone, dalyvauta steigiant Baltijos nacionalinių parkų asociaciją, sukurta rekreacinės infrastruktūra, pirmosios knygos apie Parko kaimus ir pirmosios audiokasetės su etnografinių ansamblių įdainavimais, tradicinių pynimo savičių pradžia ir dar daug kitų veiklų.

Antrąjį dešimtmetį vadinčiau išgyvenimo laikotarpiu su tam tikrais kūrybos elementais – nuveikta buvo nemažai, bet toli gražu ne tiek, kiek galėjome ir norėjome. Visa veikla vyko tuštėjančių kaimų ir stiprėjančios krašto izoliacijos fone iki šiandien nebaigtos žemės reformos sąlygomis. Gaila, bet mūsų sodžių kasdienybė tapo laidotuvės, o ne krikštynos, o karvės ir arkliai pasidarė retesni už daugelį saugomų rūšių, tradicinis mozaikiškas kraštovaizdis su mažų laukelių, pievų ir ganyklų mozaika greit pavirs mažuoju Sibiru. Gamtai taip pat pagelbėti galėjome nedaug – tiek ir dėl lėšų stygiaus, tiek ir dėl teisės aktų painiavų. Bėlika tik tikėtis, kad tos svarbios ir širdžiai mielos augalų ir gyvūnų rūšys išliks, nepaisant mūsų pastangų išsaugoti. Neslėpsiu, kad skausmingai atsisveikinome su išretėjusiomis miškininkų gretomis, nevienareikšmiškai buvo sutiktas ir direkcijos perkėlimas į Merkinę, Čepkelių rezervato ir Parko direkcijų sujungimas. Metai iš metų stiprėjo popierių ir popierėlių pūga, verčianti vis daugiau laiko praleisti kabinetuose. Ne veltui dabar ketinama steigti bendrautojų, kitaip reindžerių, pareigybę, nors bendravimas su vietos gyventojais visais laikais buvo parkų darbuotojų kasdienybė. Kartais apima toks negeras jausmas, kad normalų, kūrybingą darbą pakeičia priskirtų funkcijų vykdymas, o pagrindiniu veiklos įvertinimu tampa gerai sutvarkyta dokumentacija.

Tačiau net tamsiausias debesis turi sidabrinį pakraštėlį – pradėta vykdyti Natura 2000 rūšių monitoringo programa, intensyvėja gamtosauginis ir etnokultūrinis švietimas, prasideda struktūrinių fondų projektų įgyvendinimai gamtotvarkos ir rekreacijos srityse, lankytojų centrų renovacija, buvo

„Kukumbalio“ jaunimo veikla tarsi iliustruoja Parko veiklos siekius, kad ir ateityje Dainavos kraštas būtų patrauklus čia gyvenantiems ir atvykstantiems.

išleistas pirmasis nacionalinio parko albumas ir išpūdinga monografija „Merkinės praeities bruožai“, atsiradusi kaip gražaus bendradarbiavimo su Istorijos institutu rezultatas, kiti išskirtiniai leidiniai. Tęsiant etnokultūros puoselėjimo tradicijas Musteikoje atsirado drevinės bitininkystės ekspozicija, gimė tradicinis folkloro festivalis „Subatos vakarėly“. Parko darbuotojai dalyvavo rengiant tokius išskirtinius renginius kaip II Dzūkijos kultūros kongresas 2003 m. ar Merkinės 650 metų jubiliejaus paminėjimas 2009 m. Tiems reformatoriams, kurie teigia, kad parkams reiktų apsiriboti tik gamtos paveldu ir turizmu, atsisakant kultūros, norėčiau pasakyti, kad mes didžiuojamės savo kultūrinėmis tradicijomis ir tuo, kad kolegų veikla yra įvertinta ne viena premija ar nominacija.

Didelė laimė yra gyventi ir dirbti tokiame unikaliame krašte. Tačiau, kad ir kaip būtų graudu, senoji Dzūkija iš lėto traukiasi praeitin, išsinešdama su savimi papročius ir tradicijas, Merkio lankų ir Musteikos pelkynų pavadinimus. Kartu su mūsų tėvais ir seneliais dingsta ir savitas juos supusio pasaulio pajautimas ir jų sukurtas grožis. Nedrįstu būti teisėju, ar ateityje Dzūkija bus blogesnė ar geresnė, bet kad kitokia, tai tikrai. Manau, mūsų laukia dar didesni iššūkiai, nei patyrėme, bet norėtusi, kad ir po daugelio metų būtų galima pasakyti, kad „Dainava – tai būseną, kai norisi, nebūtinai garsiai ir nebūtinai išgėrus, dainuoti“.

Mindaugas LAPELĖ

Brolių ČERNIAUSKŲ nuotraukos

Marcinkoniškis, gyvenęs vardan Lietuvos

Petru Kerui (Kierui) buvo aštoniolika, kai 1889 m. pradžioje suskambo V. Kudirkos „Varpo“ garsai: „Kelkite, kelkite, kelkite!..“ Šie žodžiai žadino atgimstančią tautą naujam, savitam gyvenimui. Iš paprastų valstiečių gryčių kilę negausūs lietuvių inteligentai ragino tėvynainius ugdyti ir kelti savo kultūrą. Į šį raginimą atsišaukė nemažai tuometinės Lietuvos šviesuolių. Vienas iš jų buvo P. Keras.

Petras gimė 1871 m. birželio 17 d. Bartelių kaime, Nočios valsčiuje. 1893 m. atvyko gyventi į Marcinkonių kaimą. Tais pačiais metais liepos 25 d. Šv. apaštalų Simono ir Judo Tado bažnyčioje susituokė su Dominyka Makselyte.

Didžiąją savo gyvenimo dalį P. Keras skyrė lietuviško žodžio puoselėjimui. Jis ragino žmones siekti mokslo, kurti įvairias draugijas bei šelpti jaunuosius talentus. 1906 m. laikraštyje „Šaltinis“ Petras rašė:

„Nubudo visos tautos, nubuskime, broliai, ir mes. Stokime visi petis į petį ir kiek galėdami darbuokimės tėvynės gerovei. Suvienikim pajėgas, norus ir rūpesčius, platinkime įvairias draugijas, kaip antai ūkio kuopas, savitarpines pašalpas, talentams šelpti. Tuomet pakilsime ir kitataučių akyse.“ Liaudies švietėjas kaimo žmonėms skiepijo lietuviškos kalbos ir rašto svarbą. Ragindamas tautiečius skaityti knygas bei lietuvišką spaudą jis rūpinosi ne tik jų mokslinių gebėjimų lavinimu, bet ir kultūriniu išprusimu. Savo straipsniuose P. Kieras kūrė pavergtą tautą žadinantį didingos istorinės Lietuvos įvaizdį, iškelė lietuvių kalbos pilnavertiškumą ir grožį, puoselėjo tautinio atgimimo viziją. 1905 m. „Vilniaus žiniuose“ jis rašo: „Nemiegokime, o rūpinkimės kiekvienas iš visų pajėgų prikelti miegančius mūsų brolius ir padėkime jiems tautiškai susiprasti. Nesigailėkime darbo ir jėgų.“ 1906 m. laikraštyje „Šaltinis“ Kieras kreipiasi į Marcinkonių gyventojus, akcentuodamas skaitymo svarbą kiekvieno žmogaus gyvenime: „Mieli broliai sodiečiai! Gana jau tuščių ir bergždžių kalbų, kad laikraščiai ir knygos tinka tiktai ponams. Trūksta dar mums meilės ir supratimo. Nesuprantame dar mes naudos iš knygų ir laikraščių skaitymo. Reikia

tik noro, o viską padarysime. Dejavome ir dejuosime dar ilgai, jei neskaitysime kiekvienoje gryčioje laikraščiu, knygų ir nesusimesime į vieną brolišką kuopą.“

Daug dėmesio ir laiko lietuviybės puoselėtojas skyrė tautosakos rinkimui. 1906 m. surinko pasakų ir dainų rinkinį, kurį pateikė Lietuvių mokslo draugijos pirmininkui dr. Jonui Basanavičiui. Šiuo metu Petro Kiero rankraščiai yra saugomi Lietuvos literatūros ir tautosakos instituto archyve.

Nuo 1907 m. P. Kieras už lietuvių kalbos puoselėjimą buvo persekiojamas policijos, tačiau nepaisant to vis tiek dirbo tautiečių labui. Tokia veikla sulaukė palaikymo ne tik iš paprastų kaimo žmonių, bet ir iš kitų liaudies švietėjų. Savo pagarbą Petru Kierui 1907 m. laikraštyje „Šaltinis“ išreiškė Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataras,

teisíninkas, žymus visuomenės ir politikos veikėjas, Lietuvių mokslo draugijos sekretorius Jonas Vileišis: „Mūsų žmonės vis dar saldžiai tebemiega. Teisybė, yra Marcinkonyse ir susipratusių lietuvių, kurie visomis pajėgomis stengiasi prikelti lietuvius iš miego. Ypač lietuvių sužadanimui prie tautiškojo darbo čia darbuojasi p. Petras Kieras. <...> Policija p. Kierą persekioja, bet jis vis tiek tebedirba tautiečių naudai. Garbė tokiems žmonėms!“

Tais pačiais metais Petras svariai prisidėjo prie pirmojo „lietuviškojo vakaro“ organizavimo Marcinkonyse. 1909 m. Petras Kieras artimai susibičiuliavo su Marcinkonių kunigu, Lietuvos mokslo draugijos nariu, Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo Vasario 16-os akto signataru Alfonsu Petruliu, kuris kaimo bendruomenei patardavo savišvietos, kultūros klausimais. Abu juos vienijo lietuvių raštijos ir kultūros puoselėjimas.

Petras Keras (Kieras) mirė 1918 m., palaidotas Marcinkonių kaimo kapinaitėse. Šiais metais sukanka 140 metų, kaip gimė lietuviybės žadintojas Petras Keras (Kieras). Jausdama pagarbą ir pareigą nusprendžiau papasakoti apie savo proprosenelį tiems, kurie yra neabejingi Lietuvos istorijai ir jos šviesuoliams.

Petro Kero (Kiero) proproanūkė
Alina MAKARČIUK

Petro Kiero duktė Bronislava prie tėvo kapo.

Jau vienuoliktą „Amatų mokyklėlė“ Merkinėje

Jau tradicine tapusi „Amatų mokyklėlė“ vyko vienuoliktus metus. Pirmąją dieną vaikus floristikos meno mokė direktijos darbuotoja Laima Saviščevienė. Kol dar mažai įgudę, pradėjome nuo mažesnių paveikslėlių. „Pražydo“ ir pajūrio akmenėliai dzūkiškais augalais. Kitą dieną jau komponavome didelius paveikslus – kas rožių taką žiedlapiais nuklojo, kas namelį kaime pavaizdavo, kas parskrendančius paukščius, o kas net angelą tarp žiedų išlipdė. Po kūrybinių darbų ir į gamtą iškeliavom. Darbui vaikai naudoję meistrės surinktą medžiagą išmoko ateičiai ir patys ją pasiruošti.

Kitas amatas – senovinių gorčių pynimas iš pušies šaknų – vaikams pasirodė sudėtingesnis. Neįgudę vaikiškos rankos sunkiai skėlė šaknį, po to nors ir kruopščiai, bet lėtai rasdavo kelią, kur tą šaknelę užpinti. Per dvi dienas senovinio gorčiaus formos ir dydžio nepavyko išpinti, bet darbo įvaldyti pradmenis vaikai jau tikrai gavo.

Ne tik amatų mokėmės visą šią savaitę, bet ir tautosakos rinkimui laiko suradome. Jau antri metai iš pagyvenusių žmonių surinktos dainos, pasakojimai „suguls“ į archyvą ir liks ateinančioms kartoms kaip tradicijų tąsa.

Į programą buvo įtraukta ir pramogų. Šiais

„Tai Žiūrų slaunas kaimas...“

Šių metų birželio mėn. garsusis Žiūrų etnografinis ansamblis atšventė garbingą 40 metų jubiliejų.

Ansamblyje, kuriam nuo 1974 m. vadovauja Marcelė Paulauskienė, iki šių dienų dainuoja Dana Alubauskienė, Pranė Česnulevičienė, Elena Česnulevičienė, Ona Česnulenė, Jacenta Čirienė, Janė Čizienė, Antanina Kalantienė, Pranė Pigagienė, Ana Rauluškevičienė, Ona Pigagienė.

2005 m. Žiūrų kaimo folkloro ansamblis buvo įvardytas geriausiu 2004 m. kaimo folkloro ansambliu (nominacija įsteigta Lietuvos liaudies kultūros centro) ir apdovanotas „Aukso paukštės“ statulėle.

Su garbingu jubiliejumi Žiūrų ansamblio atlikėjas sveikino Parko direktorius Eimutis Gudelevičius, Varėnos r. savivaldybės meras Elvinas Jankevičius, taip pat rajono tarybos nariai, Marcinkonių ir Puvočių kaimų etnografinių ansamblių dainininkai, Žiūrų ansamblio dainų gerbėjai.

metais nusprendėme aplankyti Marcinkonių kaimą ir Čepkelių pelkę. Vaikams susitikimas su Parko direktijos geografu Gintautu Kibirskičiu suteikė daug informacijos apie Čepkelius. O pati pelkė sužavėjo savo nepaliestu grožiu ir ramybe.

Kaip ir kiekvienais metais savaitės veiklą apvainikavo „Amatų mokyklėlės“ dalyvių darbėlių paroda. Pasitikę svečius dzūkiška daina, vaikai pristatė savo kūrybos vaisius, o „Tramtatulio“ laureatas Ignas Bingelis papasakojo nuotaikingą istoriją apie tai, kaip vienas merkiniškis „ožkų pirkė“.

Vyriausioji specialistė **Laima SAVIŠČEVIENĖ**

Žiūrų ansamblis pro ažuolo lapais pintus vartus žengia švęsti jubiliejaus. Ričardo SINKEVIČIAUS nuotrauka

Kašėtose prie Ūlos

Lapkričio 15 labai graži diena, saulėta ir šilta, be vėjo. Vėl buvom Kašėtų kaime prie Ūlos. Pranas Kašėta mūsų laukė gerai nusiteikęs. Ir šį sykį daugiau ne pasakojo, o kažko vis ieškojo begalinuose, regis, raštijos kloduose. O tuo tarpu mes apžiūrėjome seną, gražų ir didelį jo namą, ant kurio lauko sienos yra lentelė su užrašu 1958 m. Troboje ant sienos kabo labai gražus Prano Kašėtos senelio, dar jauno žmogaus portretas, darytas Amerikoje. Neįprastai, tačiau gražiai atrodo mediniai užuolaidų karnizai, su išdrožinėtomis tulpėmis, šeimininkas sako, jog tai rankų darbas. Tačiau labiausiai į akis

šiuose namuose krinta didelės knygų lentynos, šeimininkas sako, kad turi apie tris tūkstančius knygų. Tačiau mes užsukome čia ne tik tam, kad pasižiūrėtume įvairių senų leidinių. Šeimininkas tikisi apsitvarkyti savo senus namus, daug ko iš senų daiktų norėtų atsikvilti, taip ir patenka jie į mūsų Etnografijos ir Bitininkystės muziejus. O juk pirmasis šio Kašėtų kaimo aborigeno susitikimas buvo su mūsų gamtininkais, tada jisai ir pakvietė užsukti į savo seną sodybą ant Ūlos kranto, kur jisai saugo seną didelį sodą, daugybę senų pastatėlių, kurių kai kurie laikosi pakibę, regis, ore, o iš po pamatinių akmenų į nuokalnę byra gelsvas smėlis. Į sodą iš Ūlos retsykais pasmaguriuoti ateina bebras, jo takas veda prie skylės tvoroje. Šis sodas savo saldžiais vėlyvaisiais obuoliais vilioja ir paukštelius. Pranas Kašėta su ilgu pagaliu taip pat vis dar numušą keletą jų, tvirtai laikosi obuoliai, nors jau lapkričio mėnuo. Dabar mes taip pat žinome dar vieną takelį prie Ūlos upės, kuris traukia ir savo paprastumu ir savotiškumu.

Pranas Kašėta Kašėtų kaime, 2010 m. Brolių ČERNIAUSKŲ nuotrauka

Romas NORKŪNAS

VISAIS metų laikais graži yra dzūkų šilų ir panemunių gamta. Dzūkijoje dar gyvuoja senoviniai kaimai, senieji amatai ir verslai. Dzūkijos nacionalinio parko darbuotojai Jums padės suprasti svarbiausią Dainavos krašto savybę – etnokultūra gyva gali būti tik tada, kai senolio poringei pritaria čia pat almantis šaltinis. Brangusis lankytojau, atvykęs į šį kraštą, gerbk ir tausok jo taurų grožį.

Išsamią informaciją apie Parką ir Čepkelių rezervatą visi svečiai gali sužinoti lankytojų centruose:

Marcinkonyse: Šilagėlių g. 11, Marcinkonys, LT - 65303, Varėnos r., tel. 8 310 44466, faks. 8 310 44471; elektroninis paštas: info@dzukijosparkas.lt

Merkinėje: Vilniaus g. 3, Merkinė, LT - 65334, Varėnos r., tel./faksas 8 310 57245

Elektroninis paštas: merkine@dzukijosparkas.lt

„Šalčinį“ rasite ir interneto tinklalapyje www.dzukijosparkas.lt

ŠALČINIS

Adresas: Vilniaus g. 3,
Merkinė, LT - 65334, Varėnos r.
Tiražas 1500 egz.

Redkolegija: E. DROBELIS, H. GUDAVIČIUS,
A. ČERNIAUSKAS, M. LAPELĖ,
R. NORKŪNAS
Maketuotojas: V. ČERNIAUSKAS

Spausdino UAB „Albagrafija“
Pulko g. 96, LT - 62133, Alytus
Tel. 8 315 74140
El. p. alba@infoseka.lt
Laikraštis atspausdintas ant popieriaus,
pagaminto iš antrinių žaliavų.